

"Cemal ve kemal-i manevîsini iki vecihle müşahede etme; yani biri bizzat nazar-ı dekaik aşınasıyla, diğeri ise gayrın nazarıyla bakma" hususunu nasıl anlamalıyız? Buradaki cemal ve kemal-i manevî ifadesi ne anlama geliyor?

İnsanın sima güzelliği için cemal, manevî güzellikleri için ise hüsün tabiri kullanılır. İnsanın manevî güzelliği, onun ruh âleminin, kalp dünyasının, ahlak yapısının güzelliğini ifade eder.

Temsildeki padişahın ilim ve fenlere vukufiyeti, sanayi-i garibeden anlaması manevî bir kemaldir.

Cenâb-ı Hak maddeden münezzehtir olduğundan Onun cemal ve kemali manevîdir. zatının güzelliği, esmasının güzellikleri, sıfatlarının sonsuzluğu, rahmetinin eşsizliği, iradesinin küllî, kudretinin mutlak olması gibi bütün kemal ve cemaller hep manevîdir.

Bu tabirler temsildeki sultan için kullanılmıştır. İlim, sanat ve fen konusunda çok ileri seviyede olan o sultan, kendi yaptığı eserin bütün inceliklerini bilir, onlarda ne gibi sanatlar sergilediğine vakıftır. Kendi eserlerini böylece müşahede eder. Bir başkası ise bu inceliklerden habersiz olarak, sadece o eserlerin görünen güzelliklerine, haşmetine, tenasübüne bakarak hayran olur. Bizim Süleymaniye Camiini seyredip hayran kalmamızla, bir mimarın seyri arasında çok fark vardır; onun nazarı daha dakiktir, sanat inceliklerini bizden çok daha iyi bilir ve görür.

Aynen bu misâl gibi, Allah'ın sonsuz ilim ve hikmetiyle, nihayetsiz kudret ve iradesiyle yarattığı bu kâinat ve içindeki mevcudatı bizim seyretmemiz çok üstünkörü, çok sathidir. Meselâ, biz bir insana bakarken sadece organlarının şeklini ve onları kaplayan derisini görürüz. Kulağın ötesinde çalışan işitme tezgâhlarını, kafatasında yer alan beyni ve ondaki sinir sistemini, duyu merkezlerini, onların çalışmalarını, ruhla bedenin ilgisini ve böyle daha nice mucizeleri görmez, sadece beden dış görünüşüyle ilgileniriz. Bir doktor bunları bize göre daha derin manada bilse bile, o da, meselâ, beyin tezgâhının çalışmasını sürekli seyredip durmadan hayret edecek değildir. Milyarlarca insanın beyin tezgâhlarının çalışmasını sadece beyin ameliyatı yapan birkaç doktor, kısa bir süre içerisinde ve bir derece seyredebilirler. Halbuki, bu faaliyetler mutlaka seyirci isterler. Üstad'ın ifadesiyle,

"Evet, hüsün elbette bir âşık ister; taam ise, aç olana verilir. Halbuki ins ve cin, şu nihayetsiz vazifeye, şu haşmetli nezarete ve şu vüs'atli ubudiyete karşı milyondan birisini ancak yapabilir.

Demek bu nihayetsiz ve mütenevvi vezaiife ve ibadata, nihayetsiz melaïke enva'ı ve ruhaniyat ecnası lâzımdır.”(1)

Melekler gibi, ruhanilerin de gerçek manada temaşa edemeyecekleri daha nice ince sanatlar insanda sergilenmektedir. İşte bütün bunlar Allah'ın sonsuz ilim ve hikmeti ile ortaya çıktıkları gibi, onları gerçek manada seyreden de yine Allah'tır.

(1) bk. [Sözler, On Beřinci Söz.](#)